

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 16. května 2024 ve věci č. 36681/23– *Lutgen proti Lucembursku*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že uložením pokuty advokátovi za pohrdání soudem v e-mailové korespondenci, v níž adresoval příslušným autoritám výtky vůči vyšetřujícímu soudci, došlo k porušení svobody projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je právníkem společnosti, v jejíž továrně došlo dne 27. května 2019 k úmrtí pracovníka na následky úrazu elektrickým proudem. Vyšetřující soudce téhož dne nařídil, aby byl za účelem provedení potřebných znaleckých úkonů zapečetěn hlavní jistič pracoviště, který smrtelný úraz způsobil. Následujícího dne stěžovatel kontaktoval soudce s obavou, že zapečetění povede k zastavení výroby a dočasnému propuštění několika stovek zaměstnanců, a požádal ho proto o co nejrychlejší provedení úkonů a odstranění pečeti. Dalšího dne ráno soudce stěžovateli sdělil, že pečetě budou odstraněny až poté, co znalec provede potřebné úkony. Téhož dne odpoledne poslal stěžovatel soudci e-mail, v němž konstatoval, že veškeré potřebné úkony byly provedeny toho dne ráno a znovu ho požádal o odstranění pečeti. Poté co se mu nedostalo odpovědi ani na následné telefonáty, obrátil se na ministra spravedlnosti, ministra hospodářství a státního zástupce e-mailem, v němž vynesl výtky vůči vyšetřujícímu soudci. Stěžovatel zejména konstatoval, že to není poprvé, kdy měl se soudcem incident a že není třeba dodávat, že je situace naprosto nepřijatelná. Poznamenal také, že nechává na adresátech, aby si domysleli, jaké závěry z toho vyvozují.

E-mail stěžovatele, kritizující postup soudce v této věci, vedl k odsouzení v trestním řízení za pohrdání soudem a k pokutě 1000 euro spolu s náhradou nákladů řízení ve výši 1500 euro.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10

Stěžovatel namítal, že jeho odsouzením v trestním řízení došlo k porušení práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že obecné zásady týkající se svobody projevu advokátů byly už dříve shrnuty ve věci *Morice proti Francii* (č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. dubna 2015, § 124–139) a znovu reflektovány ve věci *Pair Pires de Lima proti Portugalsku* (č. 70465/12, rozsudek ze dne 12. února 2019, § 57–64).

Soud konstatoval, že mu přísluší nikoliv nahrazovat rozhodnutí vnitrostátních orgánů, ale pod článkem 10 Úmluvy zhodnotit, zda se držely v mezích svého prostoru pro uvážení. Soud přitom není omezen jen na zhodnocení, zda bylo toto uvážení uplatněno rozumně, pečlivě a v dobré víře, ale současně musí předmětný zásah nahlížet ve světle případu jako celku a posoudit, zda byly důvody předložené státem relevantní, dostatečné a přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (*Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francii*, č. 21279/02, rozsudek velkého senátu ze dne 22. října 2007, § 45).

Soud dále připomněl, že orgány demokratického státu musí tolerovat rovněž kritiku, kterou lze mít za provokativní či urážlivou (*Castells proti Španělsku*, č. 11798/85, rozsudek ze dne 23. dubna 1992, § 46) a v jistých případech budou meze přípustné kritiky širší také pro státní zaměstnance jednající při výkonu svých pravomocí (*Nikula proti Finsku*, č. 31611/96, rozsudek ze dne 21. března 2002, § 48). Tím na druhou stranu není dotčena možnost státu, jakožto garanta veřejného pořádku, přijmout opatření, a to včetně trestněprávních, která umožní na kritiku adekvátně reagovat (*Castells proti Španělsku*, cit. výše, § 46).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Mezi stranami nebylo sporné, že odsouzení stěžovatele v trestním řízení představovalo zásah do výkonu jeho práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy. Sporná nebyla ani zákonnost zásahu a jeho účel, kterým byla ochrana pověsti nebo práv jiných a zachování autority a nestrannosti soudní moci. Soud se proto omezil na přezkum nezbytnosti tohoto zásahu v demokratické společnosti, resp. na jeho přiměřenost sledovanému cíli.

V okolnostech projednávané věci lze dle Soudu mít za to, že stěžovatel vznesl žádost, kterou považoval v zájmu svého klienta za oprávněnou, a to vzhledem k obavám, že zajištění továrny bude mít pro danou společnost i její zaměstnance vážné negativní důsledky. Oprávněnost žádosti byla uznána i vnitrostátními soudy a vládou. Soud zopakoval, že je třeba rozlišovat mezi skutkovými tvrzeními a hodnotovými soudy (*Morice proti Francii*, cit. výše, § 155), přičemž tato kvalifikace je otázkou, která spadá především do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů a zejména soudů (*Egill Einarsson proti Islandu*, č. 24703/15, rozsudek ze dne 7. listopadu 2017, § 48). Ačkoliv vnitrostátní soudy v projednávané věci nekvalifikovaly výroky explicitně, Soud konstatoval, že označením výroků za pomlouvačné byly jako hodnotové soudy *de facto* charakterizovány.

Soud připomněl, že na rozdíl od skutkových tvrzení je u hodnotových soudů prokázání jejich správnosti nespílitelné, a přiměřenost zásahu tak bude záviset na existenci dostatečného věcného základu pro dané výroky (*Morice proti Francii*, cit. výše, § 126). Tento věcný základ v projednávané věci Soud shledal především v listinných důkazech o incidentech, které již dříve poznamenaly stěžovatelův vztah se soudcem, a také v riziku bezprostředních hospodářských škod a propouštění zaměstnanců, které se stalo základem pro označení situace za "nepřijatelnou".

Ačkoliv hodnotové soudy měly v projednávané věci věcný základ, bylo nutné dále posoudit, zda užití výrazy přesto nepřekročily meze přípustné kritiky. V tomto ohledu Soud připomněl, že členové soudní moci nejen mohou být předmětem osobní kritiky, ale meze kritiky jsou ve vztahu k nim, v rámci výkonu jejich úředních funkcí, širší než ve vztahu k soukromým osobám (tamtéž, § 131).

Soud nadto v předmětné věci neshledal důvod odchýlit se od závěrů vyslovených ve věci *Radobuljac proti Chorvatsku* (č. 51000/11, rozsudek ze dne 28. června 2016, § 66), v níž uzavřel, že výrok advokáta o naprosto nepřijatelném chování soudce nelze označit za urážlivý ve smyslu článku 10 Úmluvy.

Soud přihlédl také ke skutečnosti, že výroky byly písemně adresovány výhradně odpovědným orgánům a nebyly nijak zveřejněny (*Rodriguez Ravelo proti Španělsku*, č. 8074/10, rozsudek ze dne 12. ledna 2016, § 48). Dále shledal, že ve svém celkovém kontextu nelze tyto výroky hodnotit jako neopodstatněný osobní útok na soudce a že byly vysloveny v rámci hájení zájmů stěžovatelova klienta, který sice neměl postavení obžalovaného ani poškozené osoby v trestním řízení, ale i tak byl danou situací citelně dotčen.

Na závěr Soud připomněl, že pro posouzení přiměřenosti zásahu je nutné zohlednit také povahu a závažnost uložených sankcí, přičemž prostředky trestního práva by měly být uplatňovány zdrženlivě (*Morice proti Francii*, cit. výše, § 127). Soud měl v projednávané věci za to, že výrazy užitý stěžovatelem bylo možné označit za nevhodné, jednoznačně však nespádaly do trestněprávní sféry. Nadto nemůže zásah do práva na svobodu projevu ospravedlnit ani uložení pouze symbolického postihu, neboť se stále jedná o trestní postih, který může mít na výkon této svobody odrazující účinek (tamtéž, § 176).

S ohledem na uvedené Soud uzavřel, že důvody předložené státem nelze mít za dostatečné a relevantní pro odůvodnění předmětného zásahu, a trestní soudy tak nedosáhly spravedlivé rovnováhy mezi potřebou chránit autoritu soudní moci a potřebou chránit svobodu projevu stěžovatele jako advokáta. Rozhodl proto o porušení článku 10 Úmluvy.